

Aurel Filimon
- fondator al colecției de carte românească a
Bibliotecii Municipale din Târgu-Mureș

AURICA CÎMPEAN
Biblioteca Județeană Mureș

Abstract

Aurel Filimon - Founder of the Romanian Book Collection of the Târgu-Mureș Municipal Library

Aurel Filimon is a complex personality of the interwars culture. He has activated as teacher, collaborator of the famous professor Al. Tzigara-Samurcaș and also as secretary of the Museum of National Art in Bucharest, archaeologist, curator, librarian and, finally, director of the Târgu-Mureș Municipal Library.

After 1918, when he has set with his family in Târgu-Mureș, he began to make steps for establishing a museum of archeology and ethnography and three years later, in 1921, after opening the museum, he was appointed its custodian. The opening of the Museum of Natural Sciences is also due to him. In 1922 he became librarian at the Târgu-Mureș Municipal Library, and, between 1936-1940 he was the director of this library.

Aurel Filimon might be called „the father of the Romanian books” in the collections of local library. He has allways considered that Romanian books have a double role: first, they give to the minority elements the opportunity to familiarize themselves with the products of Romanian literary and scientific works and second, it refers to the chance offered to Romanians to get to know their culture better and to contribute to the development of our culture.

He was interested in developing the library collections, especially the Romanian collections, and all his efforts have been made in this direction. He has used different ways of getting more books for the library: acquisitions, even on his own expenses, donations from individuals or institutions. If the Romanian books collection was quite small, around 3.000 volumes, at the moment he has started his activity as a librarian, after 1940, when he had to leave Târgu-Mureș because of political reasons, there were no less than 14.200 volumes, mostly achieved through donations.

Keywords: Aurel Filimon, Târgu-Mureș Municipal Library, Romanian books, library collections, book acquisition.

„Aurel Filimon este o personalitate complexă a culturii românești interbelice. El face parte structural din pleiada de intelectuali, afirmată ca generație a marii Uniri, formată și interesată să construiască o spiritualitate românească la nivelul țării întregite.”¹

Aurel Filimon a activat ca învățător, asistent al profesorului Al. Tzigara-Samurcaș și secretar la Muzeul de Artă Națională din București, arheolog, muzeograf, bibliotecar, iar apoi director al Bibliotecii Municipale din Târgu-Mureș.

După ce în 1918 s-a stabilit la Târgu-Mureș, Aurel Filimon a început să facă demersuri pentru înființarea unui muzeu de arheologie și etnografie; în 1921, după deschiderea Muzeului, a fost numit custode al acestuia. Tot lui Filimon i se datorează și deschiderea Muzeului de Științe Naturale. În 1922 a fost numit bibliotecar la Biblioteca Orășenească din Târgu-Mureș iar, din 1935 până în 1940, a ocupat scaunul de director al acestei instituții.

A fost membru al Societății Maghiare de Etnografie, al Societății Maghiare de Științe Naturale și al Societății Maghiare de Geologie.

Pe Aurel Filimon îl putem numi „părintele cărții românești” din colecțiile bibliotecii târgumureșene. Ocupându-se de achiziția de carte, a luptat cu toate forțele sale pentru a mări fondul de carte al bibliotecii și, mai ales, al celui de carte în limba română; a depus eforturi pentru a colecționa publicații, cărți și periodice de valoare istorică sau culturală deosebită, plus achizițiile făcute din tot ceea ce a apărut pe plan național în creația literară, artistică și științifică românească în perioada interbelică.

Cartea românească în orașul Târgu-Mureș are, după Filimon, un rol dublu, și anume: ea dă „posibilitatea elementului minoritar să se familiarizeze cu produsele literare-științifice românești, iar din alt punct de vedere elementului românesc să cunoască literatura română și să contribuie la dezvoltarea ei.”²

¹ Melinte Șerban, *Mărturii prin vreme*, în *Caiete mureșene*, 8, Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 1999, p. 25.

² *Fondul de Arhivă al Bibliotecii Județene Mureș*, dosar 1932, f. 110.

În 1922, când își începe activitatea la biblioteca târgumureșeană, existau 25.000 de cărți ungrești și doar 3.000 românești - extrem de puține, din care circulau doar 2.400; restul de 600 de volume erau predate pentru compactare de aproape un an de zile.³

Aurel Filimon a sporit an de an colecția bibliotecii, aceasta fiind astfel în conformitate cu interesele publicului.

Pentru a sublinia importanța bibliotecilor, și mai ales a Bibliotecii Orășenești din Târgu-Mureș, într-o scrisoare adresată Consiliului Orășenesc, Aurel Filimon a făcut referire la diferite biblioteci publice „aflătoare în acele orașe unde există și altele științifice cu multe 100.000 volume.”⁴ El a arătat că acele orașe au dezvoltat biblioteci cu zeci și sute de mii de volume pentru că au înțeles „rolul bibliotecilor și misiunea lor pe cari o au în educația socială.”⁵

Era de părere că doar școala nu este suficientă pentru a ne da „cunoștințele necesare pentru a ne putea valida pozițiunea socială indiferent de carieră. Școala ne dă bazele, începuturile culturale cu a căror ajutor putem în viață să ne îmbogățim cunoștințele, și dacă după terminarea școalelor nu ne vom ocupa cu meseria cititului vom ajunge tot la aceea primitivă întunăciune dela care am pornit.”⁶

Pentru a argumenta cele spuse, Aurel Filimon îi citează pe Morel și pe Pellison. În lucrarea sa despre biblioteci, apărută în 1908, în 2 volume, Morel spunea că „Bibliotecile publice sunt singurele mijloace educative, conferințele, cursurile și alte modalități de propagarea științelor sunt numai temporare, singura educație cu valoare absolută este autoeducația deoarece învățăm conduși de un scop oareșcare.”⁷ Pellison spunea, la rândul său, că „dintre toate mijloacele educației libere, bibliotecile publice sunt acele cari au cea mai mare influență educativă și socială.”⁸

³ Dimitrie Poptămaș, *Aurel Filimon bibliotecarul*, în *Aurel Filimon: consacrare și destin*, Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 2001, p. 85.

⁴ *Fondul de Arhivă al Bibliotecii Județene Mureș*, dosar 1925, f. 48.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

În opinia lui Aurel Filimon, popoarele din Apus, pe care le numim culte, au înțeles că cea mai strașnică armă de existență a unui „*Neam și Țară*” este cultura, însă nu centralizată, ci „*decontrolizată,*” formând centre culturale în diferite regiuni, putând astfel a deștepta pe fiecare cetățean la concepția conștiinței naționale. El consideră că „*Biblioteca are menirea ca pe motivul de reciprocitate să concentreze toate rezultatele culturale ale diferitelor popoare, ușurând și contribuind la o dezvoltare generală, fără îndoială în primul rând la dezvoltarea națională și limba literară. Biblioteca este școala vieții care învață nu pentru notă de certificat pentru nevoile împinse de existență. Prin literatura frumoasă, pe lângă distracția pe care o dă cititorului, îl învață la o limbă frumoasă, care este ultima expresie a gradului de cultură națională. Literatura frumoasă prin traduceri ne dă posibilitatea ca să ne familiarizăm și cu rezultatele literare ale altor popoare civilizate.*”⁹

După Filimon, bibliotecile sunt „*produse ale unor profunde necesități culturale ale popoarelor de elită cari, la rândul lor, constituie cele mai puternice și indispensabile instrumente pentru înaintarea și răspândirea culturii care, la rândul ei, a dat dovadă că temelia de existență a unui Neam și Țară este nu numai prosperitatea economică, ci și lumina și căldura pe care o dă cultura. Gradul de cultură să manifestă prin totalitatea tipăriturilor din domeniul tuturor cercetărilor științifice și beletristice, prin urmare o bibliotecă, înainte de toate, trebuie să concentreze toate operele cari servesc ca donații gradului de cultură națională, din alt punct de vedere pentru cultura generală, pe principiul reciprocității, toate operele cari ne pun la curent cu rezultatele mondiale. Biblioteca este școala vieții care ne învață nu pentru notă și certificat, ci pentru nevoile imperioase ale existenței, misiune pe care o avem ca individ în societate.*”¹⁰

Biblioteca din Târgu-Mureș este un „*instrument indispensabil de cultură românească, care trebuie să completeze munca și silența profesorilor,*”¹¹ în oraș existând mai multe școli.

Bibliotecarul este, după Aurel Filimon, încredințat cu o misiune ideală, iar, pentru a o duce la împlinire, el trebuie să aibă calități „*dintre cari cea mai importantă este să fie cel mai impertinent cerșetor și fără de rușine organizator al depozitului de cărți, pentru că o Bibliotecă să poată prospera și să procure cărțile necesare domeniilor științifice-beletristice pe bani la noi în Țară este o imposibilitate.*”¹²

Aurel Filimon s-a implicat masiv în dezvoltarea bibliotecii și a fondului de carte; el nu doar cerea Consiliului Orașenesc, ci venea și cu

⁹ *Idem*, dosar 1931, f. 6-7.

¹⁰ *Idem*, dosar 1932, f. 110.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

soluții și idei, dintre care, bineînțeles, de unele se ținea cont, iar altele erau ignorate.

În 1925, a propus Consiliului Orășenesc să aducă în vigoare „impozitul bibliotecar” pe spectacole la cinematograful, teatru, concerte, baluri etc. „Cu un cuvânt, la ori ce feli de adunare cu scop distractiv și amuzare, după biletul de intrare să se aplice 50 de bani, în felul cum să aplică după străini sau la hoteluri taxa de lux.”¹³ Aurel Filimon estima că s-ar putea cumpăra astfel cel puțin 5-6.000 volume pe an, iar în 10 ani biblioteca s-ar îmbogăți cu 50-60.000 volume de cărți. „Această sumă de 50 de bani poate să ne realizeze scopul și poate să ne înalțe la nivelul cerut de timpurile vremurilor.”¹⁴

A doua propunere era referitoare la legatul cărților; Aurel Filimon a înaintat propunerea ca Primăria să înființeze o compactorie cu scopul de a lega toate lucrările Primăriei, Uzinei, Bibliotecii. Pentru susținerea propunerii, arăta că legatul cărților era destul de mult. „Legatul unei cărți 8° cu preți favorabil este 18 lei și 4° tot cu preți favorabil este 27 lei. Considerând o îmbogățire de cărți anual de 4.000 volume, dintre cari se fie 3.000 volume 8° și 1.000 să fie 4°, cât ar costa ele astăzi, 3.000 x 18 este 54.000 lei și 1.000 cu 27 lei este 27.000 lei, în total 81.000 lei. Socotind anual 1.000 volume legate de a doua oară cu prețul de astăzi de 25 lei, ar fi 25.000 lei, în total 106.000 lei, sumă fabuloasă.”¹⁵ În 1925, bugetul prevedea 50.000 lei pentru toate cheltuielile, iar dacă se înființa compactoria, acești bani se puteau folosi pentru ea și, în felul acesta, Primăria ar avea doar de câștigat.¹⁶

În 1923 a fost propus de către directorul bibliotecii, dr. Molnar Gábor, să meargă la București pentru a aduce cărți. În cererea sa către Primărie, Molnar Gábor scria că Aurel Filimon „atât prin cunoștințele sale bibliografice, cât și prin legăturile sale cu diferitele Instituțiuni științifice, ar putea realiza un serviciu precios.”¹⁷ În condițiile în care biblioteca nu-și putea îndeplini misiunea, pe fondul lipsurilor materiale, Filimon a făcut eforturi de a obține donații de la diferite instituții și edituri. În cererile sale pentru donații, argumenta astfel: „ca biblioteca să contribuie la opera de românizare, să poată satisface nevoile atâtor școli românești și minoritare, iar a profesorilor, mai departe a publicului, astăzi să află imposibilă. Școlile astăzi n'au bibliotecile necesare pentru elevi și profesori, așa că toți să mărginesc la biblioteca noastră. Nu mai vorbim de provincie, care este lipsită cu

¹³ *Idem*, dosar 1925, f. 49.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, f. 49-50.

¹⁷ *Idem*, dosar 1923, f 82

desăvârșire de aceste cărți.”¹⁸ „Facem iară un apel rugându-vă să binevoiți a ne dărui din depozitul dubletelor și tripletelor pe acelea de care n’aveți nevoie și pe cari noi astăzi le-am putea întrebuința și cu cari am putea satisface multe persoane, contribuind astfel la opera de consolidare și românizare.”¹⁹

Aurel Filimon considera că „această bibliotecă a avut menirea ca, prin bogăția sa, să contribuie la cunoașterea literaturii și, în același timp, să servească și scopul de naționalizare a provinciei, cari nu era maghiară.”²⁰ „Publicul românesc din oraș și județ, care frecventează biblioteca, cere cu insistență cărți românești și iară cărți românești, însă fără a putea fi satisfăcut. Este al doilea element important românesc care suferă profund întrăbuințările sale sufletești, din cauza lipsei secții românești a Bibliotecii noastre. Mai mult chiar, și publicul minoritar al orașului, care are nevoie de a să familiariza cu limba românească literară și cu produsele literaturii noastre cere, de asemenea, în fiecare zi, cartea românească, pe care nu i-o putem pune la dispoziție.”²¹

Completarea bibliotecii era principala preocupare a lui Filimon; în opinia lui, „completarea bibliotecii este o necesitate anuală foarte importantă, căci neglijarea ei majorează simțitor lipsurile.”²²

În octombrie 1923, Aurel Filimon a plecat la București pentru a procura cărți și reviste care lipseau sau erau volume incomplete.²³ Printre volumele căutate se numără: A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, în 10 volume, 2 suplimente, din care biblioteca avea doar 5 volume; I. Zane, *Proverbele românilor*, în 12 volume; biblioteca avea 4 volume; *Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii istorice*, seria I, în 10 volume și seria II, în 43 de volume, din care biblioteca avea 10 volume; *Buletinul Societății Regale Române de Geografie*, în 40 de volume; biblioteca avea 10 volume; volume care lipseau din colecțiile bibliotecii: Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria românilor cu suplimente*, 35 volume; Hurmuzaki, *Fragmente zur Rumanische Geschichte*, 5 volume; Bianu și Hodoș, *Bibliografia Românească Veche*; reviste: *Revista de Istorie și Arheologie*, 50 volume; *Convorbiri literare*, 54 volume; *Publicațiunile Institutului de Geologie*, 10 volume; *Buletinul comisiei monumentelor istorice*, 10 volume.

În decembrie 1923, Filimon s-a oferit din nou să meargă la București pentru a procura cărți, în mod gratuit; el nu cerea „diurne, nici

¹⁸ *Idem*, dosar 1927, f. 126

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, f. 127.

²¹ *Idem*, dosar 1931, f. 70.

²² *Idem*, dosar 1930, f. 47.

²³ *Idem*, dosar 1923, f. 102-103.

speze de întreținere de durata absenței,” ci doar „speșele de tren.”²⁴ În 21 decembrie 1923, i-a fost aprobată cererea pentru a pleca la București, primind și o sumă de 15.000 lei.²⁵

Aurel Filimon procura cărți pe bază de donații și de cumpărare. Donațiile le obținea de la diferite instituții cultural-științifice, printre care și Academia Română, Institutul de Geologie, Casa Școalelor, Fundația Carol I, Comisia Monumentelor Istorice, Cartea Românească. Cărțile cumpărate le achiziționa de la diferite edituri, de aici cumpăra cărți epuizate.

La sfârșitul anului 1923 și începutul anului 1924, a făcut două drumuri la București, primul de 9 zile, de la 27 decembrie până la 4 ianuarie, iar al doilea de 10 zile, de la 11 ianuarie până la 19 ianuarie. Vizita la București dura atâtea zile deoarece trebuia să obțină aprobarea, apoi să primească și să aducă aceste cărți. În urma unor astfel de călătorii, a reușit să obțină 371 volume din donații, în valoare de aproximativ 20.000 lei și 271 volume cumpărate cu acte doveditoare. Aceste două drumuri l-au costat 13.962 lei. Volumele donate proveneau după cum urmează: 118 volume de la Academia Română; 25 volume de la Institutul de Geologie; 112 volume și broșuri de la Casa Școalelor; 70 volume de la Fundația Carol I; 9 volume de la Comisia Monumentelor Istorice și 35 volume de la Cartea Românească.²⁶

În timpul vizitei de la București de la sfârșitul lunii mai a anului 1924, Filimon a cumpărat cărți de la edituri, precum: Casa Românească, Steinberg, Socec etc., dar a obținut și volume din *Analele Academiei* și 40 de volume din *Documente privitoare la Istoria Românilor* de E. Hurmuzaki pentru a completa colecția bibliotecii.²⁷

În iunie 1924, mergând la Casa Românească cu o listă deja întocmită, Filimon nu a găsit toate cărțile, acestea fiind epuizate; a fost nevoit să aleagă alte titluri. Pentru a aduce cărțile, a cumpărat lăzi în care le-a așezat pentru a fi transportate și le-a asigurat cu 20.000 lei. A cumpărat 518 cărți, dintre care 24 volume din *Analele Academiei*, 40 volume din *Documente privitoare la Istoria Românilor* de Hurmuzaki - amintite mai sus - și 454 volume beletristice și de știință. Cărțile cumpărate erau în valoare de 19.824 lei, la care s-au adăugat cheltuieli cu transportul, în valoare de 813 lei.

²⁴ *Ibidem*, f. 121.

²⁵ *Ibidem*, f. 122.

²⁶ *Ibidem*, f. 123-124.

²⁷ *Idem*, dosar 1924, f. 129.

Conform statisticii prezentate în 1926,²⁸ reiese că, în acest an, colecția bibliotecii era alcătuită din 18.117 lucrări în 23.478 volume. Erau pierdute 400 volume, deteriorate 2.475 volume, din care, în 1921, 501 volume s-au dat Școlii Comerciale, iar 1974 au rămas în depozitul bibliotecii. În circulație erau 20.603 cărți, în depozit se aflau 9.958 cărți, duplicate, triplete, broșuri, gazete, reviste etc. Valoarea totală a cărților era de 4.120.600 lei.

Furtul de carte nu era exclus; în aprilie 1926, fiind bănuțit de furt un cititor al bibliotecii, s-a efectuat o percheziție la casa acestuia. Filimon a participat alături de autorități la această verificare, în urma căreia au fost găsite 9 cărți și peste 60 fragmente din revista *Nyugat*, care au fost restituite bibliotecii.²⁹

Pentru a îmbogăți fondul de carte, Aurel Filimon a optat și pentru varianta donatorilor particulari; un astfel de exemplu este cel al Emei Dosa de la Noșlac, de unde a fost adusă la bibliotecă „o cantitate de cărți de 4 lăzi, având o greutate de 316 kg. Câte cărți ar fi la număr nu pot să știu, deoarece nu le-am numărat.”³⁰ După conținut, ele erau în majoritate lucrări științifice în limbile germană, maghiară și latină; de beletristică erau mai puține.³¹ Aurel Filimon a făcut călătoria la Noșlac în luna septembrie a anului 1926, în decursul concediului său și pe cheltuiala sa.

În februarie 1927, cu ocazia vizitei ministrului muncii, Grigore Trancu-Iași, biblioteca a beneficiat de o donație de carte. Printre cărțile ce au fost recepționate de Aurel Filimon, de bibliotecarul Palatului Cultural și de inspectorul Muncii pentru Regiunea Târgu-Mureș, Ioan Mălăiu, se numărau: *Dunărea noastră*, de N. Dașcovici; *Naționalizarea Școlii* de Ștefan Zeletin; *Sociologia* de Emil Durkheim; *Noul codice de sedințe* de Corneliu Botez; *Desenul tehnic* de I. D. Bubulac; *România dintre Vidin și Timoc* de Emanoil Bucuța etc.³²

În primăvara anului 1927, Aurel Filimon cerea Ministrului Instituțiilor Publice, ca, de la liceele Papiu Ilarian și Unirea, Școala Comercială, Școala Civilă, unde se aflau depozitate bibliotecile vechi maghiare, cărțile care se mai găseau să fie duse la Biblioteca Orășenească. Considera că „păstrându-se la Bibliotecă, în toate timpurile vor putea sta la dispoziția persoanelor care doresc a se ocupa cu dezvoltarea literaturii noastre, putând afla și aceste cărți pentru comparație orișicând.”³³

²⁸ *Idem*, dosar 1926, f. 14.

²⁹ *Ibidem*, f. 181.

³⁰ *Ibidem*, f. 188.

³¹ *Ibidem*.

³² *Idem*, dosar 1927, f. 118.

³³ *Ibidem*, f. 136.

În octombrie 1930, cerea din nou să-i fie aprobată plecarea la București pentru a aduce cărți; în acest sens, s-a adresat în scris direct primarului. În această scrisoare, Filimon prezenta următoarea motivare: „Completarea bibliotecii este o necesitate anuală foarte importantă, căci neglijarea ei majorează simțitor lipsurile. Cum știți și Dumnezeuastră pe exercițiul anului bugetar curent n’avem nici un articol pentru acest scop, fondul cultural din care am primit din trecut ceva pentru cumpărături, pe acest an nu s’a dat, prin urmare, ar însemna că în acest an să nu cumpărăm cărți. Pentru a putea echilibra această împrejurare, am onoarea a vă propune ca să mi să dăie o delegație a merge la București, cu care ocazie mă voi îngriji ca să primim dela diferite Instituțiuni cărți gratuite, așa cum am făcut și în trecut. Dacă nu putem cumpăra, măcar gratuit să ne satisfacem întrucât nevoile. Cu această ocaziune aş garanta o cantitate de minimum 7.500 volume, cari de sigur, ar reprezenta o valoare de cel puțin 30.000 lei.”³⁴ Într-o altă scrisoare, el afirmă: „Având în vedere că completarea Bibliotecii cu cărți românești este nu numai o necesitate inevitabilă, dar este și un postulat național de primul rang, având în acest oraș atâtea școli, și Instituțiuni, cari, dacă nu altceva, ar dori să cunoască și literatura românească. Subsemnatul, care nu numai că este un funcționar al bibliotecii, dar având și o aplicațiune ereditară pentru astfel de Instituțiuni mai departe având zilnic contact cu cererile unora și altora, completarea Bibliotecii conform dorințelor unei Instituțiuni bine organizate mă determină a face toate eforturile, a profita de toate împrejurările favorabile, și să creez ce-mi inspiră spiritul de organizare. Calitatea individuală ca spirit de organizare mă îndeamnă să nu fiu satisfăcut cu rezultatul propunerii mele, că Primăria de prezent n’are fonduri de deplasare. Conduc de această împrejurare, având terenul preparat pentru obținerea unor rezultate frumoase, am onoarea a vă ruga să bine-voiți pe propriile mele speze a-mi aproba următoarea cerere: Rog un concediu de 8 zile a merge la București, când voi realiza planul meu de completare a bibliotecii cu cărți românești gratuite. Cu această ocaziune, ca să pot suporta spezele de drum cari sunt dus și întors 2.000 lei, plus alte cheltuieli, rog un avans de 3.000 lei cari să se retragă din leafa mea în trei rate lunare. Ce pot avea în viață? O mângâiere sufletească văzându-mi la bătrânețe și opera pe care am putut-o crea.”³⁵ Cererea a fost aprobată în ședința Delegației Consiliului Municipal din 4 noiembrie 1930.³⁶

În eforturile sale de a completa și îmbogăți fondul de carte românească al bibliotecii, Aurel Filimon s-a confruntat și cu diverse probleme. Dintr-un raport, pe care îl prezintă primarului orașului la 18

³⁴ *Idem*, dosar 1930, f. 47.

³⁵ *Ibidem*, f. 49.

³⁶ *Ibidem*, f. 48.

august 1931,³⁷ aflăm că, în anul 1927, a adus de la București 500 volume de cărți gratuite, fără autorizație, motiv pentru care a fost amenințat cu cercetare disciplinară. Tot în 1927 a solicitat în scris să i se îngăduie aducerea de cărți gratuite cu delegație, dar cererea nu i-a fost acceptată pe motiv că nu sunt bani. Dacă a cerut să cumpere cărți, nu i s-a permis din cauză că adusesse deja cărți gratuite, deși erau fără delegație. În 1928 biblioteca nu a avut articol de buget; nici în 1929 nu a avut, însă s-a dat o sumă de bani din fondul cultural în acest sens; nici în 1930 nu a fost trecută biblioteca în buget. În astfel de situație, pentru a continua achiziția de carte, nu i-a rămas altă soluție decât să ceară și să adune cărți românești din donații.

La începutul anului 1931, în perioada 25 ianuarie - 1 februarie, Aurel Filimon s-a deplasat la București. Pentru a obține cărți, a trecut pe la Academia Română, Arhivele Statului, Depozitul Casei Școalelor, Banca Marmorosch Bank, Fundația Regele Carol I, Biblioteca Universitară, Societatea de Geografie. Rezultatul acestei deplasări s-a constituit în aproximativ 500 cărți și 3 hărți, obținute de la Institutul de Geografie, în valoare de circa 50.000 lei. Printre cărțile aduse se numărau cărți din colecția Biblioteca Clasicilor Români: *Povestiri*; *Poezii* de Eminescu; *Nuvele, Momente și schițe, amintiri* de Caragiale; *Fragmente istorice* de Negruzzi; *Ciocoii vechi și noi* de N. Filimon; *Despot-Vodă și Fântâna Blanduzinei* de V. Alecsandri; *Mihnea Vodă* de Odobescu; *Legendele românilor* de P. Ispirescu; *Colindatul Neamului*; *Cartea misionarului* de Mugur V. Voiculescu; *Printre apostoli și Porunca a zecea* de C-tin Chiriță; *Pentru Țară* de C. Răuleț etc.³⁸ În perioada 20-27 iulie, deplasându-se iar la București, a adus circa 339 volume, în valoare de aproximativ 24.963 lei.³⁹

În noiembrie 1931 a făcut demersuri în vederea achiziționării *Volumului de omagiu Excelenței Sale Nicolae Iorga*,⁴⁰ care costa 1000 lei. Aurel Filimon considera acest volum „cu un conținut dintre cele mai interesante și care volum este indispensabil ori cărei biblioteci.”⁴¹

Anul 1931 putem spune că a fost un an de succes pentru Aurel Filimon în ceea ce privește achiziția de carte; dacă, în anii trecuți, s-a confruntat cu probleme, în acest an a reușit să aducă de la București, cu ocazia celor patru deplasări, cărți în valoare de aproape 200.000 lei, volume obținute din donații; a primit doar 20.000 lei speșele de drum și

³⁷ *Idem*, dosar 1931, f. 36.

³⁸ *Ibidem* f. 79.

³⁹ *Ibidem*, f. 94.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 49.

⁴¹ *Ibidem*.

diurne, deși a cheltuit 25.599 lei.⁴² A reușit să dobândească de două ori atâtea cărți gratuite cât avea leafa de bibliotecar, un total de 1349 cărți.⁴³

În 1932, Biblioteca avea aproximativ 7.000 cărți românești.⁴⁴ Din 1918 până în 1932 s-au cumpărat, în 3-4 etape, cărți în valoare de 60-70.000 lei, restul au fost obținute de Aurel Filimon în mod gratuit.

Aurel Filimon era de părere că „*dacă nu erau cărțile în limba română, un oraș ca Târgu-Mureșul unde sunt atâtea școli, instructori, profesori, intelectuali, nu vorbesc de o regiune atât de importantă românească, urma a se condamna să nu cunoască produsele literare științifice? Legea nu interzice complectarea bibliotecii, contrar dispune prevederea articolului pentru acest scop. În buget este un articol completarea bibliotecii. Ori complectarea poate fi făcută pe lângă toate formele existente: cumpărături, donații, schimburi, cerșări etc., principalul fiind că biblioteca, pe lângă articolul ce-l are, să câștige cât mai multe cărți.*”⁴⁵ Conducătorul Filimon a făcut tot ce a putut ca să procure cărți pe toate căile posibile, mai ales în anii când biblioteca nu figura în buget.

Filimon era un specialist în „*cerșitul cărților gratuite*”⁴⁶ despre care zicea că nu depinde de un plan întocmit în prealabil, ci de momente favorabile, iar aceste momente favorabile nu pot fi administrate pe cale administrativă și legate de delegații, pentru că „*o bibliotecă are atâta drept să primească și să ceară valori gratuite, bine-înțeles că acele cheltuieli sunt cu mult inferioare costului cărților, însemnând mari economii Primăriei.*”⁴⁷

În 1933, deplasările la București au îmbogățit fondul bibliotecii cu 487 volume, în valoare de 81.735 lei.⁴⁸ În urma uneia dintre călătorii, au fost aduse 47 de lucrări, între care și *Colecția de legi și regulamente*, în 25 volume, în valoare de 9.565 lei. Cu altă ocazie, au fost obținute 440 volume, în valoare de 72.170 lei.

În 1935, biblioteca achiziționa cărți de literatură de la Librăria Ardealul și cărți pedagogice de la Librăria Progresul.⁴⁹ Printre cărțile pedagogice cumpărate se numără și *Organizarea învățământului* și *Școala românească* de Gabrea, *Didactica generală* de Gărănescu,

⁴² *Idem*, dosar 1932, f. 97.

⁴³ *Ibidem*, f. 109.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 108.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 111.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 108.

⁴⁸ *Idem*, dosar 1933, f. 50.

⁴⁹ *Idem*, dosar 1935, f. 75.

Metoda enciclopedică a lucrului manual de Marinescu și *Didactica generală* de Nisipescu.⁵⁰

Nici în 1935 nu au lipsit cărțile aduse de la București, cărți obținute din donații. În februarie, Aurel Filimon a primit o delegație să plece la București pentru 7 zile, începând din 5 februarie, pentru a achiziționa cărți,⁵¹ dar a fost nevoit să își amâne vizita până la 14 februarie.⁵² Rezultatul acestei vizite a constat în 392 volume, în valoare de 49.710, la care se adaugă circa 100 volume obținute de la Fundațiile Regale Carol I, din stocul cumpărat de către M.S. Regele pentru biblioteci.⁵³ Cu delegația 12.866/935, a fost împuternicit să plece la București în perioada 28 mai-6 iunie 1935, iar rezultatul a însumat 396 volume, în valoare de 51.040 lei.⁵⁴

În 1936 a adus cărți de la Fundația Regele Carol I, Fundația Principele Carol, Fundația Regele Ferdinand I, Casa Școalelor, Redacția Adevărul, Redacția Universul, Comisiunea Istorică, Direcțiunea Presser, Direcțiunea Cultelor, Bucovina, Tipografia D-lui Torouțiu, Cartea Românească, Institutul Sud-Est European. Au fost aduse 500 volume, în valoare de aproximativ 60.000 lei.⁵⁵ În 1937, au fost aduse 2000 cărți de la București,⁵⁶ iar în 1940, 380 volume în valoare de 55.844 lei.⁵⁷

Noile achiziții aduceau noi cititori la bibliotecă, despre care Filimon considera că trebuie „satisfăcuți,” având în vedere că elevii școlilor „toată literatura ș'o câștigă prin noi, multe din exemplarele existente sunt insuficiente, chiar literatura modernă într-un exemplar este insuficientă așa că bibliotecă ar urma să se completeze cu un număr de cărți.”⁵⁸

În 1935, prin dispozițiunea nr. 8063-1935, lui Aurel Filimon i s-a acordat o delegație provizorie privind preluarea funcției de director al bibliotecii publice.⁵⁹ Consiliul Orășenesc a hotărât ca Aurel Filimon să se ocupe mai departe de reorganizarea bibliotecii, de inventarierea și catalogarea după autori și conținut a noilor achiziții. În ajutorul lui au

⁵⁰ *Ibidem*, f. 78.

⁵¹ *Ibidem*, f. 20.

⁵² *Ibidem*, f. 21.

⁵³ *Ibidem*, f. 100.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 116.

⁵⁵ *Idem*, dosar 1936, f. 79.

⁵⁶ *Idem*, dosar 1937, f. 73.

⁵⁷ *Idem*, dosar 1940, f. 58.

⁵⁸ *Idem*, dosar 1936, f. 7.

⁵⁹ *Idem*, dosar 1935, f. 12.

fost numiți Vasile Netea, care era plătit lunar cu 1.500 lei, și Vasile Ruja, plătit cu 2.200 lei.

În 1936, M. S. Regele a demarat programul *Luna cărții*, în cadrul căruia Uniunea Fundațiilor Culturale Regale a organizat *Expoziția Festivă a Cărții*.⁶⁰ Pentru ca sărbătoarea să se desfășoare în toate centrele culturale din țară, biblioteca publică din Târgu-Mureș a primit, firec, invitația de a lua parte la acea festivitate desfășurată în perioada 11 mai - 11 iunie, organizând conferințe, anunțând, prin publicațiile locale, manuscrisele și documentele care pot fi vizitate de public, în cadrul unei expoziții, și îndemnând târgumureșenii să participe activ la evenimente. Se cerea, în mod special, expunerea cu precădere a operelor românești, clasice și contemporane, pe care le deținea biblioteca, astfel încât să poată contribui la creșterea interesului publicului față de nevoile reale ale bibliotecii.

Aurel Filimon s-a implicat în organizarea expoziției de carte, despre care s-a scris în publicația locală *Glasul Mureșului*, 1934-1935; la pagina culturală a apărut articolul cu titlul *Târgu-Mureșul cultural (Biblioteca - Expoziție de cărți)*, semnat de un anume Vanet. În articol se pot citi următoarele: „În jurul acestei biblioteci n’au răsunat trâmbițele reclamelor gazetărești, s’au scornit ecouri largi în public, în existența ei se deapănă într’un calm înveșmântat în obscuritate.

Bogăția bibliotecii e imensă!

Cărți române, franceze, italiene, germane, latine, maghiare, cuprinzând un vast material științific și literar, tapetează câteva sute de rafturi.

Cărți vechi, cuprinzând istorii și controverse din veacuri depărtate, ediții rare, cărți noi, desprinse din vârtoarea actualității, așteaptă în rafturi cititorii cu mâini mângâietoare și cu ochi atenți.

Nu-i lipsește nimic bibliotecii noastre! Intelectualul cel mai pretențios, profesorul cel mai informat, tânărul cel mai înaintat, va găsi la biblioteca noastră cărți și colecții pe care nu le cunoaște, pe care cu greu le-ar putea găsi aiurea, și pentru care merită să urce din când în când scările ce duc spre bibliotecă.

Aceasta s’a văzut într’un mod strălucit cu prilejul săptămânii cărții. Directorul bibliotecii, Dl. Aurel Filimon, ajutat de colaboratorii săi, a organizat o întinsă și admirabilă expoziție de cărți și de reviste.

Expoziția cuprinde 15 secții.

Secția întâi cuprinde romanele românești apărute în ultimele sezoane literare, semnate de: M. Sadoveanu, Cezar Petrescu, Damian Stănoiu, C. Stere, Panait Istrati, Sergiu Dan, N. Pora, E. Lovinescu, Dan Petrașincu etc.,

⁶⁰ *Idem*, dosar 1936, f. 113.

precum și marile noastre reviste: *Gândirea*, *Viața românească*, *Gând românesc*, *Țara Bârsei*, *Convorbiri literare*, *Gazeta ilustrată*, *Boabe de grâu*.

În secțiunea a doua sunt expuse albumele de artă națională, admirabile monografii și reproduceri din Grigorescu și Luchian, câteva volume cuprinzând istoria artelor, frumoasa lucrare a Dlui Bădăuță (*România în fotografii*), diferite tablouri cu cusături și modele românești etc.

Secția a treia e alcătuită din cărți și reviste franceze și italiene, precum și traduceri.

Emoționant se prezintă secția a patra, cuprinsă în întregime de cărțile cu poezii moderne. Arghezi lângă Adrian Maniu, Ion Pillat lângă Ion Barbu, alături Ion Minulescu și G. Bacovia, lângă ei Cincinat Pavelescu și N. Crainic, apoi Stamatiad, M. Codrescu, Gherghinescu-Vania, Gregorian, Focșeneanu, Perpessicius, poeți mulți, poeți români, numai poeți.

Vine apoi la rând secția istoriei românilor, deschisă de monumentala „Cronică” a lui George Șincai, „în timp de 34 de ani culeasă și după mai multe minți de autori,” continuându-se cu „Părți alese din istoria Transilvaniei” de G. Barițiu, cu volumele din „Cartea de aur” a lui Teodor V. Păcățianu, istoriile lui Xenopol și Iorga, tablourile domnitorilor români etc.

Secția șasea expune colecții de ziare și reviste vechi ardelen: *Gazeta Transilvaniei*, *Telegraful român*, *Drapelul* etc., în coloanele cărora s'a risipit sufletul luminos a lui Gh. Barițiu, *Mureșeni*, *A. Șaguna*, *V. Branice*, și toată pleiada de odinioară a mărilor și neprihăniților ziariști ardeleni.

Urmează apoi secțiile cu caracter științific, în care sunt expuse tablouri și cărți geografice, geologie, paleontologie, astronomie. Lângă o fereastră plină de lumină se află secția folclorului românesc. Culegerile de folclor ale lui V. Alecsandri, Gr. Tocilescu, C. Rădulescu-Codin, O. Densușianu, Tudor Pamfil, colinde populare, balade, snoave, povești, amintesc cititorului că peste țarinile și codrii acestei țări trăiește un popor cu suflet de poet.

Frumoasă secția nuvelei, interesantă cea a criticei literare, îndușetoare cea a amintirilor și omagiilor pentru Titu Maiorescu, Spiru Haret, N. Iorga, C. Rădulescu Motru, Ion Bianu etc.

Pentru ca expoziția să fie cât mai bogată și mai utilă, cu prilejul săptămânii cărții s'au cumpărat cărți de aproape 10.000 lei, cari pe viitor rămân puse la dispoziția publicului.

Noua organizare a bibliotecii, cu cărțile aranjate după materii, precum și noile achiziții de cărți românești actuale, fac din biblioteca municipală un focar de cultură, pe care nu trebuie să-l ocolească nici un iubitor de carte.”

În 1937, conform deciziei nr. 10.050 din 23 iulie 1937, s-a făcut selecționarea cărților fără valoare și scoaterea din circulație a operelor devenite, prin folosință, improprii.⁶¹ Principiul pe care s-a făcut

⁶¹ *Idem*, dosar 1937, f. 2.

selecționarea a fost foarte simplu: scoaterea cărților duplicate și a celor uzate în asemenea măsură încât legarea ar fi mai costisitoare decât valoarea lor inițială; cărțile defectuoase prin lipsa unor pagini; periodice complete și incomplete, care pentru bibliotecă nu mai prezintă nici o valoare. Cărțile scoase au fost valorificate și s-a făcut o evaluare a volumelor care mai puteau fi întrebuințate, pentru a se pune un preț de vânzare; astfel, suma totală ar fi ajuns la 30.000 lei. Ce nu s-a putut vinde liber sau licitație, s-a vândut ca hârtie cu kilogramul.

În 1939, printr-o adresă trimisă primarului de atunci al orașului, Aurel Filimon cerea să se dispună ca secția românească a bibliotecii să primească numele „Biblioteca Mihai Eminescu” și, în cadrul acesteia, să se organizeze o secție specială, formată exclusiv din operele lui Eminescu. Pentru realizarea acesteia, Aurel Filimon a contactat toate librăriile, examinând vechile și noile cataloage, în vederea alcătuirii materialului informativ ce se putea încă procura, deoarece multe ediții erau epuizate, găsiindu-se doar izolate pe la diferite anticariate, iar timpul necesar achiziționării putea fi destul de îndelungat, poate chiar 2-3 luni. În plus, a cerut ca o parte din buget - de la articolul 123 - să fie transferată, suma de 8.000 lei, în scopul achiziționării acestor lucrări.⁶²

Dintr-un raport de activitate din 1940 aflăm că, în sala de lectură a bibliotecii s-au ținut cursuri de limba franceză, limba italiană, iar examenele se țineau în luna mai. Cursurile au fost conduse de Misiunea Universitară Franceză și Institutul de Cultură Italiană.⁶³

Un bilanț al eforturilor lui Filimon la plecarea lui în refugiu, în 1940, se încheia cu 38.500 de volume, din care 14.200 în limba română, fond enciclopedic care stă și astăzi la baza colecțiilor Bibliotecii Județene Mureș, situată printre cele mai înzestrate din țară.

Înlăturat în condiții nefaste, după dictatul de la Viena, Aurel Filimon rămâne o perioadă de timp la București, apoi, fiind bolnav, se retrage la Rapoltul Mare, unde se stinge din viață la 3 martie 1946. Abia în luna august a acestui an rămășițele sale pământești au fost aduse la Târgu-Mureș, fiind înmormântat la Cimitirul Municipal din localitate.

⁶² *Idem*, dosar 1939, f. 23.

⁶³ *Idem*, dosar 1940, f. 16.